

Zapomenutý hrdina František Kovář: I. část

1. Anotace

Tato práce pojednává o životních osudech Františka Pospíšila a Františka Kováře. Hlavním tématem je tedy odboj československých parašutistů, ale i odbojářů v Protektorátu a jejich spletité životní příběhy. V této práci vycházím ze svědectví dcery Františka Kováře, spisů MLS z Moravského zemského archivu v Brně a publikací pana Václava Krůty. Výsledkem této práce je rozkrytí historických reálií, které zůstávaly doposud veřejnosti neznámé (činy Františka Kováře).

2. Úvod

Jak je již známo, historie dokáže být občas velmi kontroverzní a velká spousta historických faktů upadne v zapomnění do abstraktního propadliště dějin. Tato práce vznikla přesně z toho důvodu, aby se tak nestalo i u tohoto příběhu lidské solidarity a řekl bych až hrdinství. Já sám jsem se o tomto životním osudu Františka Kováře dozvěděl asi před rokem. Jeho osud mě fascinoval natolik, že jsem si dal jediný cíl. Jaký? Sepsat a zpracovat ho tak, aby bylo možné jej přiblížit i ostatním lidem v okolí.

Možná si někteří lidé myslí, že v době 2. světové války neměl lidský život žádnou cenu a částečně mají bohužel pravdu. To, co cenu dozajista mělo, byly však činy, které se mohly zprvu zdát nepodstatné. Ale právě i tyto činy tvoří historii a díky těmto činům dnes žijeme ve světě takovém, jaký ho známe. Jaký ho teď vlastně známe? Převážně svobodný. Přesně takový, jaký nebyl pro obyvatele Protektorátu Čechy a Morava v roce 1942.

V této práci popisují tedy osud Františka Kováře, ale také Františka Pospíšila, jejichž životy se díky neskutečné souhře náhod střetly v takové situaci, kdy nebylo místo pro nic jiného než hrdinství. Inu, vlastně bylo, ta druhá možnost byla ale zbabělost. Pro slovo zbabělost ovšem tito dva vlastenci neměli pochopení. Také tato skutečnost je důvodem pro to, že oba dva jmenovaní byli odměněni po válce vyznamenáním Československého válečného kříže 1939. Kdo to vlastně byli František Kovář a František Pospíšil? Jak je osud svedl dohromady? Co se skrývá za oním zapomenutým příběhem? Na to vše hledám odpovědi. Ať už u pamětníků, rodinných příslušníků, historiků, či v archívech.

Myslím, že ani není potřeba zmiňovat, jaké bylo moje rozhořčení, když jsem zjistil, že v mém okolí byl válečný hrdina, o kterém ale nikdo nic neví. V mé práci proto nepopisují život Františka Kováře a Františka Pospíšila, ale jejich osudné setkání. Zabývám se zde i konsekvencemi jejich činů.

3. Seznámení s Karlem Nigrínem

V této práci vycházím z mnoha zdrojů, ale začátek příběhu, který se mi podařilo sestavit, vychází z vyprávění pamětnice Libuše Postavové, jenž celý příběh prožila jako malá dívka. Právě její otec je František Kovář. I přes pokročilý věk si paní Libuše všechno vybavuje až s neskutečným citem pro detail. Zde píši, co se mi podařilo zjistit z jejího vyprávění.

František Kovář byl založením silný vlastenec a byl v mnoha spolcích, které se odkazovaly na vlasteneckou činnost. Uvádím např. člen Sokola, Daliboru, dobrovolného sboru hasičů, ale i myslivec. Právě jeho volnočasové činnosti sehrály důležitou roli v pozdější fázi jeho života. Další ústřední postava se jmenuje prof. Karel Nigrín. Tento muž se angažoval v organizaci se jménem Obrana národa a působil jako profesor dějin. Krátce našel své místo v Uherském Hradišti, kde se stal

učitelem na místním gymnáziu. Zde také poznal svoji manželku. Paní Marie Vyorálková byla dětskou lékařkou v Uherském Hradišti.

Náhoda tomu chtěla, aby si profesor Nigrín vzal dceru manželů Vyorálkových, kteří bydleli vedle rodiny Kovářových. Když jednou přijeli Karel Nigrín se svojí chotí Marií do Březolup navštívit rodiče Marie Nigrínové, tak se Nigrín vydal nechat opravit prstýnek pro svoji manželku. Zkusil to u sousedů v kovárně Františka Kováře. Kovář si s Karlem Nigrínem opravdu rozuměl i navzdory jejich profesní odlišnosti. Díky této malé příhodě vzniklo přátelství, které trvalo až do roku 1939. Bohužel, ještě rok předtím zemřela Marie Nigrínová, ale to neznamenalo přerušení styků s Františkem Kovářem. To přišlo až roku 1939.

Toho roku totiž gestapo zatklo Nigrína a odsoudilo k trestu smrti, kvůli pomoci stíhaným studentům při přechodu hranic a členství v organizaci Obrana národa. Karel Nigrín však onemocněl a musel být hospitalizován ve vězeňské nemocnici v Uherském Hradišti. Zde jsou dvě verze útěku Nigrína. Jedna je, že se Nigrín v přestrojení za řádovou sestru dostal přes strážce gestapa ven. Ta druhá, že Karlu Nigrínovi pomohlo pár bývalých žáků z gymnázia, kteří nafingovali převoz na operaci slepého střeva. Poté jej údajně v plechové rakvi vyvezli ven. Pravda jasná není, jasné však je, že se Nigrín dostal ven.

Za pomoci svého bývalého žáka Jířího Štokmana, pozdějšího parašutisty v exilu, který měl mít prsty i v útěku z nemocnice, a Josefa Holuba se dostal přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii šťastně do Francie. Po pádu Francie se ale narychlo stěhoval do Velké Británie. Náhoda tomu zase chtěla, aby se Karel Nigrín dostal na československé Ministerstvo zahraničních věcí ve Velké Británii.

Jakmile se dozvěděl o operaci Bivouac, chtěl přispět parašutistům s doporučením na záchytné adresy, ale hlavně chtěl taky nechat zprávu pro svého kamaráda z Březolup, že je živý a zdravý. Právě z tohoto důvodu dal parašutistům pro jednu adresu heslo, které později zachránilo jednomu z nich život.

4. Výsadek

V roce 1942 dochází k výsadku odbojové parašutistické skupiny nad územím Křivoklátska u obce Požáry. Skupina, pod tajným krycím názvem „Bivouac“, ve složení rotný František Pospíšil (velitel skupiny), rotný Jindřich Čoupek, desátník aspirant Libor Zapletal, měla zadány úkoly v duchu sabotáží a záškodnictví. Přesněji to byla sabotáž železničního uzlu v Přerově a vyřazení teplárny v Brně na Špitálce. Zdá se, že kvůli tomu byli všichni tři vybraní parašutisté původem z Moravy. Tato trojčlenná skupina měla své sabotážní akce provádět pod záštitou exilového Ministerstva národní obrany. Parašutisté dostali ještě v Anglii záchytné adresy důvěryhodných osob v Protektorátu. Šlo o osoby, které měly většinou co dočinění s odbojovou činností.

V noci z 27. na 28. dubna došlo tedy k plánovanému výsadku. Výsadku se účastnili ještě členové operací Bioscop a Steel. Poté, co ukryli své věci, pro které měli v plánu se ještě vrátit, se vydali na Moravu. Přesněji teda do Přerova. V Přerově mělo dojít k prvnímu kontaktu. V Přerově taky k prvnímu kontaktu došlo a Pospíšil zde žádal o menší ošetření, protože při seskoku utrpěl zranění na obličeji. Jednalo se zřejmě o šrám na nose. Tak se tedy skupina rozhodla vydat do Brna za rodinou Jindřicha Čoupka. Zde v Brně ukryli své peníze. Chvilí na to se však rozhodl Pospíšil a Zapletal, že pojedou do Zlína, protože v Baťových závodech pracoval bratr Zapletala, Lumír. Tímto nápadem začal zánik skupiny Bivouac.

Marně se snažili u brány obuvnického závodu vyptat na bratra Lumíra Zapletala, protože byl svátek práce, který ovšem nacisté přesunuli na 2. květen, což byla sobota. V tu chvíli napadlo Pospíšila, že má ve Zlíně kamaráda ze studií. Byl jím jeho bývalý spolužák Jan Chvátal. Pospíšil šel

k němu domů a Zapletal mezitím čekal před domem. Údajná konverzace mezi Chvátalem a Pospíšilem měla být ohledně ošacení a obleků, o které prosil Pospíšil. Chvátal jej odbyl s tím, že se pokusí něco sehnat u známých a zeptal se Pospíšila, kde se bude nacházet. Pospíšil ho informoval, že se bude se Zapletaem zdržovat na tržnici, tam že ho najde. V tu chvíli však nikdo z nich netušil, kdo vlastně Jan Chvátal nyní je. Jan Chvátal byl totiž syn Němce a Češky a sám požádal v předešlých měsících o německé občanství, tudíž si sám myslel, že ho takto Němci zkouší, zda-li si občanství zaslouží. Zprvu dokonce ani Pospíšila nepoznal, proto udělal, co uznal za vhodné. Zaběhl na místní strážnici Schutzpolizei ve Zlíně a vedl dva četníky (Hastíka a Škubala), aby zatkli oba parašutisty. K údivu obou parašutistů však ani jeden z četníků nevytáhnout zbraň a rovnou zatkli Zapletala, který zprvu předstíral, že hledá doklady, pak se ale pokusil vytáhnout zbraň. Jeden z policistů naneštěstí rychle zareagoval a zbraň mu vyrazil z ruky. Rozruchu využil podle dostupných zdrojů Pospíšil, jenž se dal na útěk, při němž využil projíždějícího auta. Rozběhl se za ním jeden z četníků. Běželi až ke kinu a palba se nesla městem. Z kina však vycházel zrovna hlouček lidí a pár se jich dokonce přidalo k pronásledovateli, Hastíkovi. Celé pronásledování skončilo tím, že Hastíkovi došly náboje v pistoli a Pospíšil se ztratil v kopcích. Podle historika Mgr. Václava Krůty, který pátral po stopách Františka Pospíšila, byl Pospíšil zasažen do hýždě. Tato domněnka tak vysvětluje důvod setkání Františka Pospíšila a Kováře. Pospíšil ač zraněný, tak odhodlaný běžel, co mu síly stačily přímo do přilehlých lesů, kde se policistům nadobro ztratil.

Když se Pospíšil prodíral lesem, neměl ani tušení na koho za chvíli narazí. Jedno však věděl jistě, to že se musí dostat na záchytnou adresu, která bude nejbližší Zlínu. Březolupy u Zlína byly tedy jasným terčem a František Kovář, přítel Karla Nigrína, jediná šance na přežití.

5. Kontakt s Františkem Pospíšilem

Po několika hodinovém prodírání lesem narazil Pospíšil na místního myslivce. Myslivec viděl, že je muž zraněný a krvácí. Pospíšil neváhal a vzhledem k tomu, že mu šlo o život, se dotázal, zda myslivec neví, kde bydlí František Kovář. Onen myslivec s pobavením oznámil, že on je Kovář a dotázal se zpět, proč ho vlastně hledá. V tu chvíli Pospíšil věděl, co má dělat a řekl heslo: „*Mám vyřídít pozdrav od profesora, který měl Máňu Šedivou za ženu. Ta zemřela v roce 1938, má taky dvě dcerky o něco starší než máte doma. Máte si vzpomenout na větu z kovárny, kde jste říkal, jak to práší.*“. Kovář, sic chlap jak hora, byl údajně dojatý tím, že si na něho Karel Nigrín pamatuje a také tím, že je v pořádku.

Chvilka dojetí opadla a Kovář stál před životním rozhodnutím. Kovář jako člověk vlastenecky založený Pospíšilovi řekl, že mu samozřejmě pomůže, protože se Pospíšil snaží bojovat za svoji vlast. Bylo mu ale jasné, že musí nejdříve Pospíšila dopravit k lékaři, protože byl raněn a ztratil více než dost krve. Oba se tedy shodli, že počkají do setmění, které se blížilo každou chvílí. Poté, že jej Kovář odvede k lékaři a pokusí se s ním vyjednat ošetření.

V podvečer tedy vedl raněného k domu místního doktora, kterým byl MUDr. Jan Václavík. Toho pan Kovář znal, protože u něj sloužila jeho sestra Františka, jejíž syn Jaroslav byl v učení u svého strýce, tedy Františka Kováře. Šli velice opatrně a celou cestu se vyhýbali vsi. Nakonec se dostali k budově (místní jí říkají zámek, ale zámek to není), kde bydlel MUDr. Václavík. Ten parašutistu ošetřil tak, jak v tu chvíli nejlépe mohl, ale kulku musel nechat na svém místě z důvodu špatného vybavení a problematického provedení zákroku. Mezitím jim Pospíšil říkal, jak ke všemu vlastně došlo, co se událo, a kdo ho poslal. Oba dva zmíněné varoval, že po něm jde gestapo a vlastně už o něm asi ví i velení kontrarozvědky pro odbojovou činnost. Důvod byl jednoduchý. Pospíšil sice věřil svému kamarádovi Zapletalovi, ale věděl, že Němci mají prostředky na to, aby z něj ty informace dostali

6. Výslech Zapletala a Čouпка

Jak se Pospíšil domníval, tak se také stalo. Zapletal byl odevzdán do rukou gestapa, které mělo ve Zlíně oddělení. Vedoucí pro zlínské gestapo, jistý Hans Ziegler, okamžitě informoval ústřednu v Brně, která již měla mít připravenou akci proti Jindřichu Čoupkovi. Právě teď začínal ten pravý hon, který gestapo plánovalo od první zmínky o skupině Bivouac. Z výpovědi vrchního asistenta gestapa Rudolfa Königa, který vypověděl celý svůj životní příběh ve snaze zachránit si život před Mimořádným lidovým soudem po II. světové válce, je jasné, že gestapo vědělo o skupině parašutistů z Anglie již od jejich zastávky v Přerově. Otázkou tedy bylo, proč parašutisty nezatkli dřív. Důvodem mělo být další rozkrývání domácích odbojářů. Údajně se však i Zapletal prořekl už ve Zlíně, kde měl Čouпка zmínit.

Během chvilky byli na cestě do Zlína Hugo Römer a jeho krim. tajemník Pribyl. Hugo Römer byl podle oficiálních spisů SS-Hauptsturmführer, což byla funkce velitele III. oddělení gestapa v Brně. Toto oddělení mělo na starost potírání domácího odboje a boj s parašutisty v regionu. Doposud se setkávali výhradně se sovětskými parašutisty. Tzv. „hvězdáři“ a „francouzi“.¹ Pojmenování se odvíjelo podle politického smýšlení (komunisté a nestranní). Mezitím, co byl Zapletal předán a byl již na cestě do Brna, tak se chystala akce v Brně v části města Komín, protože mělo gestapo informace o přítomnosti Jindřicha Čouпка. Zde bydleli rodiče Jindřicha Čouпка, kterého také přechovávali.

Zapletal se v autě po cestě do Brna zavázal, že ukáže dům Čouпка smluveným signálem (zaklepe na dveře). Vše se tedy uskutečnilo a Čoupek byl i s celou rodinou zatčen. Na velitelství gestapa v Brně poté došlo k rozřazení. Zapletala si vzal na starost Pribyl, protože Zapletal uměl dobře německy. Čouпка dostal asistent König. Výslech šel údajně jednoduše, protože mu König řekl, že Zapletal již všechno v podstatě řekl a Čoupek tedy ztratil naději. Jedna část výslechu končila v pozdních ranních hodinách a poté pokračovali. Zvláštní důraz kladl König na službu Čouпка v Anglii a na jeho další spolubojovníky. Čoupek pod nátlakem dokonce udal i nějaké informace o leteckých základnách v Anglii (jejich zařízeních apod.).

Je však velice diskutabilní, zda vše proběhlo tak jak uvádí König, protože byl velice známý svými výslechovými metodami. Po válce proti Königovi u soudu vypovídala řada svědků a v jednom svědectví bylo například uvedeno: „Zeptala jsem se tedy, jestli uvidím svého muže. On řekl, že ne. Já si tedy posteskla, že ho tedy Bůh přec jenom potrestá. Na to přišla rázná odpověď, že pokud nebudu mluvit já, tak ho nepotrestá Bůh, ale gestapo se postará, aby se domů už nedostal.“² König však své praktiky popisoval vždy jako „využití znalostí v oblasti psychologie“.

Ve vedlejší místnosti měl být zlomen i Zapletal, který nakonec měl říct skoro vše stejně jako Čoupek. Právě tady vzniká hypotéza, že padla adresa Františka Kováře. Březolupy dům číslo 42. Přímý důkaz jsem bohužel nenašel.

¹ ²

František Kovář s myslivci z Březolup (první zprava) a při vojenském výcviku (druhý zleva)